Väylävirasto
Trafikledsverket

Lausunto

12.5.2025

VÄYLÄ/3589/Vv-00.00.05/2025
Julkinen

Asiantuntijalausuntopyyntönne 2.5.2025, Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto

VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

Väylävirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Selonteon kokonaisuus kuvaa hyvin julkisen talouden haastavaa tilannetta. Väyläviraston toiminnan kannalta keskeisimmät linjauksen liittyvät julkisen talouden suunnitelmassa perusväylänpidon (mom. 31.10.20) ja väyläverkon kehittämisen (mom. 31.10.77) rahoitustasoon sekä Väyläviraston toimintamenoihin (mom. 31.01.03). Valtion väylärahoitus perusväylänpitoon ja kehittämiseen kehyskaudella on esitetty kokonaisuudessaan kuvassa 1.

Väylänpidon rahoituksen osalta on tärkeää, että perusväylänpidossa ja väyläverkon kehittämisessä tavoitellaan ennakoitavaa ja tasaista rahoitustasoa. Ennakoitava ja tasainen rahoitustaso edesauttaa väylänpidon pitkäjänteistä suunnittelua, kilpailuttamisen ja urakoiden toteutumista sekä inframarkkinoiden toimivuutta.

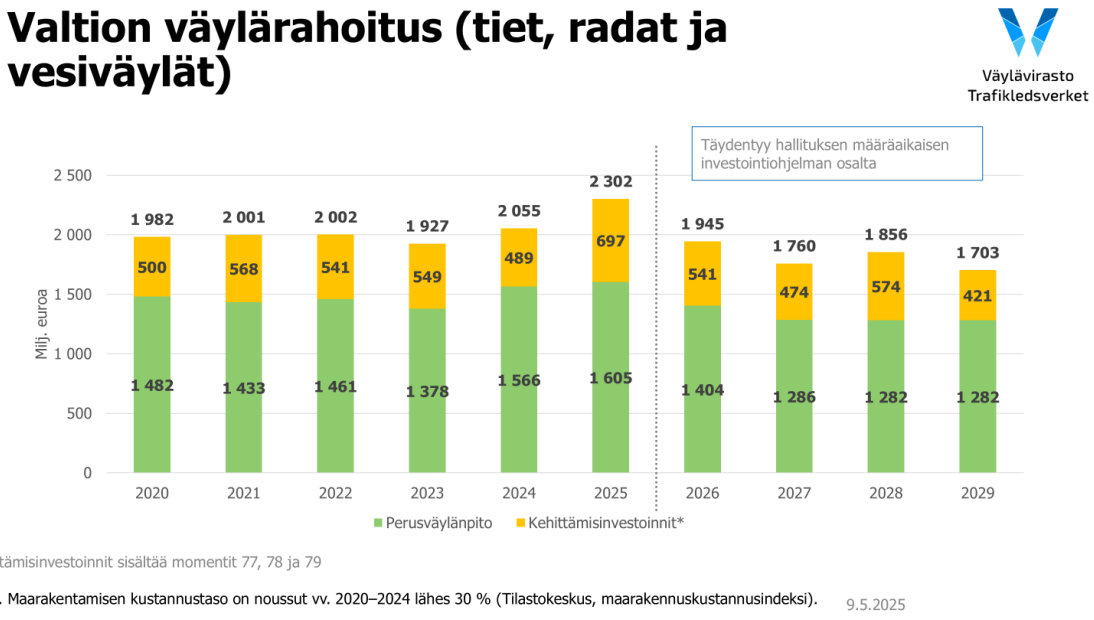

Kuva 1. *Valtion väylärahoitus 2026–2029 kehyspäätöksen jälkeen (täydentyy määräaikaisen investointiohjelman päätöksillä väyläverkon kehittämisen osalta)*

Vertailuissa aiempiin vuosiin on huomioitava kustannustason noususta johtuva merkittävä ostovoiman heikkeneminen. Maarakennuskustannusindeksi eli MAKU-indeksi nousi noin 28 % vuodesta 2020 vuoteen 2024. Vaikka indeksin kehitys on viimeisen vuoden ollut maltillinen, kustannustaso on jäänyt korkeaksi. Tällä kustannustason nousulla on ollut väylänpidossa satojen miljoonien eurojen ostovoimaa leikkaava vaikutus.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus toteuttaa n. 4,5 mrd. euron kertaluonteisten investointien kokonaisuuden (hallituksen määräaikainen investointiohjelma), josta noin 4,2 mrd. euroa rahoitetaan pääosin omaisuustuloilla ja noin 0,3 mrd. euroa kehyksen puitteissa. Valtaosa investointiohjelman panostuksista kohdentuu liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle erilaisiin väylähankkeisiin, väyläverkon kehittämiseen sekä korjausvelan purkuun.

Perusväylänpito (mom. 31.10.20)

Perusväylänpidon vuosittainen määräraha kehyskaudella 2026–2029 on 1,404–1,282 mrd. euroa. Kehyspäätöksen mukainen perusväylänpidon määrärahataso on niukka, ja tilanne on haastava koko perusväylänpidon ja väylien korjausvelan hallinnan näkökulmasta.

Osana hallitusohjelman määräaikaista investointiohjelmaa on linjattu rahoituksesta korjausvelan purkamiseen. Korjausvelkarahoituksesta on jo myönnetty käytettäväksi vuosien 2024 ja 2025 talousarvioissa yhteensä 450 milj. euroa, millä korjausvelan kasvu on saatu tilapäisesti lähes pysäytettyä. Kehyspäätöksessä vuodelle 2026 on osoitettu 118 milj. euroa korjausvelkarahoitusta, jolloin hallituskauden kokonaissumma on täsmentynyt yhteensä 568 milj. euroon.

Väylien päivittäisen toimivuuden, väyläverkkojen kunnon säilymisen ja korjausvelan hallinnan kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että perusväylänpitoon osoitetaan riittävä rahoitus. Väyläviraston arvio on, että 1,285 miljardin euron vuotuisella rahoitustasolla nykyinen 4,2 miljardin euron korjausvelka kasvaa kehyskauden loppuun mennessä yli 5 miljardiin euroon. Kehyspäätökseen vuodelle 2026 sisältyvän 118 milj. euron korjausvelkarahoituksen arvioidaan vähentävän korjausvelan kasvua noin 60 milj. euroa.

Korjausvelka ei kata palvelutasopuutteita (investointivelka), kuten esimerkiksi maanteiden leventämisiä, mäkien ja mutkien oikaisua, lisäkaistojen ja lisäraiteiden rakentamista tai liittymien parantamista eikä myöskään uusien lakisääteisten velvollisuuksien täyttämisen kustannuksia.

Valtakunnallisen 12-vuotisen liikennejärjestelmäsuunnitelman päivittäminen vuosille 2026–2037 on käynnissä. Lausunnolla olleen L12-luonnoksen mukaan perusväylänpidon rahoitustasoon tavoitellaan 450 milj. euron vuotuista korotusta kehyskauden jälkeen. Tällä vastattaisiin nousseisiin hoidon ja jäänmurron kustannuksiin, purettaisiin korjausvelkaa sekä tehtäisiin pieniä alueellisia väylien parantamisinvestointeja.

Väyläverkon kehittämisinvestoinnit (mom. 31.10.77-79)

Liikenneverkon kehittämishankkeet tukevat sekä kansalaisten arkea että elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja ovat usein yksi suurten elinkeinoelämän investointihankkeiden toteutuksen perusedellytyksistä.

Väyläverkon kehittämisinvestointien (mom .77-.79) määrärahataso on kehyskaudella vuosittain yhteensä noin 574–421 milj. euroa. Väyläverkon kehittämismomentin (.77) määrärahat ovat vuosittain 518–346 milj. euroa (taulukko 1). Kehyksen määrärahat sisältävät mom. 79 ylläpitovaiheessa olevat elinkaarihankkeet (100–54 milj. euroa). Kehyslukuihin sisältyy CEF-tuki komission jo tekemien tukipäätösten mukaisesti. Saatavien tukien määrän arvioidaan olevan noin 57 milj. euroa kehyskaudella.

Määrärahoissa on huomioitu julkisen talouden suunnitelman mukainen nimeämättömän hankevarauksen leikkaaminen 90 milj. eurolla vuosina 2026–2027 sekä jo aiemmin päätettyjen hankkeiden rahoituksen aikaistaminen 190 milj. eurolla vuosilta 2026–2027 vuodelle 2025. Aikaistamisella ei ole vaikutusta hankkeiden suunniteltuun toteutusaikatauluun.

Vuodelle 2026 ei ole nimeämätöntä hankevarausta, vaan koko rahoitus on sidottu jo päätettyihin hankkeisiin. Määrärahat eivät sisällä vuoden 2025 toisen lisätalousarvion vaikutuksia, lukuun ottamatta em. väyläverkon kehittämisen 190 milj. euron määrärahan aikaistamista vuosilta 2026–2027 vuodelle 2025, josta on linjattu osana julkisen talouden suunnitelmaa 2026-2029.

Taulukko 1. *Kehittämismomentin 31.10.77 nimeämätön hankevaraus 2026–2029 (kehyspäätöksen 30.4.2025 mukaisesti)*

Mom. 31.10.77 (milj. euroa)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Kehyspäätös 2026–2029	443,1	418,5	518,2	346,0
Päätettyihin hankkeisiin sidottu rahoitus (sis. muu keh. hankesuunnittelu 8–9 M€/v)	-443,1	-388,5	-404,4	-211,8
Digiradan toteutusvaiheen määrärahatarve tulevina vuosina, varaus (ei päätöksiä talousarviossa)		-28,0	-70,0	-81,0
Nimeämätön hankevaraus (Kehys - sidotut nykyisillä päätöksillä)	0,0	2,0	43,8	53,2

Hallituksen määräaikainen investointiohjelma sisältää merkittävän panostuksen liikenneinfrastruktuuriin. Lisäksi investointiohjelmaa on laajennettu julkisen talouden suunnitelmassa 2026-2029 yhteensä 300 milj. eurolla, josta merkittävä osa kohdistuu liikennehankkeisiin. Hallituksen investointiohjelman käynnistettävien hankkeiden rahoitus osoitetaan kehyspäätöksen määrärahatason ylittävänä. Hallituksen puoliväliriihessä linjatuista uusista liikennehankkeista ja niiden määrärahoista päätetään tulevissa talousarvioissa.

Rautatieliikenteen kulunvalvontajärjestelmän modernisointi ja peruskorjausinvestointi (digiradan toteutusvaihe) -hankkeen yhteensä 1,2 mrd. euron investointikustannukset ajoittuvat vuosille 2025—2040 sisältäen Väyläviraston osuuden ja Fintraffic Raide Oy:n liikenteenhallintajärjestelmien päivittämiseen liittyvät investoinnit ilman rahoituskustannuksia. Hankkeen toteutusvaihe on käynnistetty vuoden 2025 talousarviossa 10 milj. euron valtuudella. Hankkeen toteuttamiseksi tarpeelliset valtuudet ja määrärahat huomioidaan vuosittain talousarvioissa hankkeen etenemisen mukaisesti, josta johtuen taulukossa 1 on esitetty tulevien vuosien tarpeesta varaus.

Väyläviraston toimintamenot (mom. 31.01.03)

Kehyspäätöksessä on osoitettu v. 2026 Väylävirastolle 57,56 milj. euron toimintamenorahoitus. Rahoitus laskee 55,15 milj. euroon vuosina 2027–2029. Kehyspäätöksen mukainen leikkaus on 8 % viraston vuoden 2024 toimintamäärärahojen tasosta vuonna 2026, ja 12 % vuosina 2027–2029.

Edellä mainitun lisäksi julkisen talouden suunnitelmassa on linjattu-uusista 130 milj. euron vuotuisista toimintamenosäästöistä, kun aiemmat säästöpäätökset olivat 393 milj. euroa/vuosi valtionhallinnon tasolla. Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtionhallinnon tuottavuutta lisätään muun muassa digitalisaatiota ja tekoälyä hyödyntämällä, normeja ja prosesseja keventämällä ja tehtäviä vähentämällä sekä tehostamalla palveluiden hankintaa. Hallitus päättää konkreettisista toimenpiteistä ja säästön jakaantumisesta hallinnonaloittain valtiovarainministeriön johtaman ja sektoriministeriöistä koostuvan työryhmän esitysten perusteella kesäkuussa 2025. Väyläviraston osalta mahdollisesti linjattavat uudet säästöt edellyttävät viraston henkilöstön määrän vähentämistä.

Väylävirasto on tilaajaorganisaatio, joka hankkii väylänpidon palveluja yhdessä ELY-keskusten kanssa vuosittain yli 2 miljardilla eurolla. Viraston toimintamenot koostuvat pääsääntöisesti henkilöstökuluista (yli 70 prosenttia toimintamenoista). Väylävirastolle osoitetun väyläpidon rahoituksen tehokas ja tuottava käyttö sekä yhteiskunnan toimintaa tukevien toimintojen varmistaminen (ml. mukaan lukien entisestään tiivistynyt kansainvälinen yhteistyö) edellyttävät riittäviä henkilöstöresursseja ja osaamista. Väyläviraston ja väylänpidon tuottavuuden kannalta ratkaisevinta on, miten infra-alan tuottavuutta voidaan parantaa.

Julkisten hankintojen kehittäminen

Julkisen talouden suunnitelman mukaan julkisten hankintojen tuottavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan tukemalla ja seuraamalla koko julkiselle sektorille asetettujen yhteisten tavoitteiden edistymistä. Hankinta-Suomi-ohjelmassa on laadittu kansallinen julkisten hankintojen strategia, joka ohjaa hankintojen kehittämistä. Strategian tavoitteet muodostuvat pitkälti hallitusohjelman tavoitteiden toimeenpanon edistämisen näkökulmasta ja painottavat hallituskauden aluksi erityisesti kustannusvaikuttavuutta ja kilpailun lisäämistä. Yksi keskeisistä toimenpiteistä on parantaa julkisia hankintoja ja julkisen sektorin ostoja koskevan tiedon hyödyntämistä varmistamalla tiedon keräämiseen ja hyödyntämiseen liittyvät lainsäädännölliset edellytykset ja perustamalla kansallinen julkisten hankintojen tietovaranto. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteiset verkostot tukevat julkisten hankintojen potentiaalin ja mahdollisuuksien hyödyntämistä ja parhaiden käytäntöjen jakamista.

Väyläviraston toiminnan lähtökohtana on parantaa alan tuottavuutta myös tilaajan toimin. Tämä tarkoittaa kuhunkin hankintaan soveltuvan hankintamallin huolellista analysointia, hankintatoimen systemaattisuuden ja hankintaosaamisen edelleen kehittämistä, yhteistyön lisäämistä, tarkoituksenmukaista tilaajan ja palveluntuottajan välistä vastuiden ja riskien jakoa, innovaatioiden mahdollistamista, tietopohjan jatkuvaa parantamista ja digitalisaation enenevää hyödyntämistä sekä Lean -toimintatapojen soveltamista.

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu. Väylävirastossa asian on ratkaissut pääjohtaja Kari Wihlman ja esitellyt toimialajohtaja Mirja Noukka

Jakelu kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Tiedoksi Väyläviraston kirjaamo
Väyläviraston johtoryhmä